

Nieformalne struktury państw Unii Europejskiej w walce z międzynarodowym terroryzmem. Bilans współpracy i wyzwania

Wprowadzenie

Powstanie Wspólnot Europejskich (WE) w 1957 r. zapoczątkowało etap współpracy gospodarczej pomiędzy państwami założycielskimi¹. Rozwijała się ona dynamicznie, przejawiając w szeregu inicjatyw oraz treści aktów prawnych. Z drugiej strony istniała „niepisana” potrzeba współpracy politycznej. Europa lat 60. to początek rozwoju ruchów separatystycznych, terrorystycznych. Natomiast lata 70. to początek ofensywy państw zachodnioeuropejskich przeciwko terroryzmowi (zauważono, że grupy terrorystyczne działające w poszczególnych państwach WE są ponadnarodowe, ich działania, powiązania, sponsorzy z zewnątrz). Jest to początek umiędzynarodowienia terroryzmu. Obciążenie terroryzmem w tym okresie przypadało głównie na takie państwa jak: Wielka Brytania, Francja, Hiszpania, Włochy, Niemcy². Niestety w ramach WE zauważalny był brak współpracy w zakresie zwalczania tego zjawiska, podyktowane było to wieloma czynnikami, m.in. obawą przed uwspólnotowieniem dziedziny bezpieczeństwa wewnętrznego, stąd nie wszystkie państwa były zainteresowane współpracą polityczną. Jednak narastający problem terroryzmu sprawił, iż zaczęto szukać tzw. złotego środka na radzenie sobie z tym problemem. Stąd powstało wiele nieformalnych struktur, działających zarówno w obszarze Wspólnot, jak również wykraczających poza jej granice.

1. Struktury działające w obszarze Wspólnot Europejskich

Grupa Trevi (*Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme, Violence Internationale*)

Proces tworzenia grupy ds. zwalczania terroryzmu na obszarze Wspólnot Europejskich był poprzedzony przez liczne spotkania, które miały miejsce w latach 1971–1972. Omawiano na nich m.in. kwestie związane z terroryzmem, ale także sprawy dotyczące np. przestępczości szeroko pojętej oraz odpowiedniego przygotowania policji do walki z powyższymi zjawiskami. Zwiększano co prawda uprawnienia policji państwowej, a do ścigania przestępców i terrorystów wykorzystywano tzw. *supergrasses* (informatorów), we Włoszech byli to tzw. świadkowie (*pentitismo*)³. Jednak to wciąż były działania niewystarczające. Dopiero w grud-

¹ Dla przypomnienia były to: Belgia, Holandia, Luksemburg, Francja i RFN.

² Por. F. Jimenez, *Spain: The terrorist challenge and Governments response*, w: *Western responses to terrorism*, red. A. P. Schmid, R. D. Crelinsten, New York 2005.

³ Osoby z grup przestępczych, które współpracowały z organami ścigania; A. Caleca, *Una storia psicodinamica del pentitismo*, w: *La Mafia Dentro, Psicologia e Psicopatologia di un fondamentalismo*, Girdamo lo Verso, Milano 2002, s. 74.

niu 1975 r. na posiedzeniu Rady Ministrów w Rzymie – ówczesny brytyjski minister spraw zagranicznych *James Callaghan* (w 1976 r. już premier) zaproponował utworzenie specjalnej grupy roboczej ds. zwalczania terroryzmu na obszarze WE. Rząd Wielkiej Brytanii był zwoleńnikiem grupy Trevi ze względu na nieformalny charakter oraz wykluczenie ze współpracy takich instytucji jak Parlament Europejski i Komisja. Propozycja została przyjęta i sfinalizowana 29 czerwca 1976 r. w Luksemburgu na spotkaniu ministrów spraw wewnętrznych. Tam też przyjęto statut grupy i postanowiono, że w ramach Trevi powstaną cztery Grupy Robocze. Faktycznie powstało sześć grup Trevi, z których tylko dwie funkcjonowały (Trevi 1 i 2)⁴. Działalność Trevi była oparta na współpracy międzyrządowej, w której obowiązywała zasada podejmowania decyzji w drodze konsensusu. Trevi funkcjonowała w oparciu o trzy poziomy: ministrowie spraw wewnętrznych i sprawiedliwości (*Ministers*), wyżsi urzędnicy (*Trevi Senior Officials*), Trojka i grupy robocze (*Trevi 'troika'*)⁵. Na poziomie ministerialnym spotykano się dwa razy w roku, co sześć miesięcy, zazwyczaj w czerwcu i grudniu, czyli *de facto* w tym samym czasie, co Rada Europejska. Spotkaniom przewodniczył przedstawiciel państwa sprawującego Prezydencję w danym półroczu. Na drugim poziomie, Wyżsi Urzędnicy spotykali się także co sześć miesięcy, ale w maju oraz w listopadzie. Trzeci poziom, to tzw. Trojka, w skład której wchodził były, obecny i przyszły przewodniczący obrad oraz grupy robocze, w skład których z kolei wchodził przedstawiciel ministerstw sprawiedliwości i spraw wewnętrznych państw członkowskich, jak również oficerowie policji, policyjni specjaliści, detektywi, a także przedstawiciele służb bezpieczeństwa. Trzeci poziom był najbardziej zbiorokratyzowany, bowiem wymagał udokumentowania działań, które były czynione w ramach Trevi. Wysoki rangą szef policji sporządzał raporty i koordynował działania grup roboczych, których spotkania odbywały się w formie seminariów⁶. W pracach grupy brali także udział przedstawiciele państw nienależących do Wspólnot, którzy nazywani byli *Friends of Trevi*, do tej grupy należały wówczas: Szwecja, Austria, Maroko, Norwegia, Szwajcaria, Finlandia, Argentyna, Węgry, Kanada i Stany Zjednoczone⁷. Jak wspomniano wyżej Trevi została podzielona na sześć Grup Roboczych. Trevi 1 rozpoczęła działalność 31 maja 1977 r., a jej odpowiedzialność spoczywała na zwalczaniu terroryzmu. Była najaktywniejszą z grup i co ważne, posiadała uprawnienia operacyjne. Do jej zadań należała realizacja następujących zobowiązań: wymiana doświadczeń odnośnie walki z terroryzmem, wymiana informacji pomiędzy państwami członkowskimi o podjętych decyzjach dotyczących aktów terroru, co miało przyczynić się do wzmocnienia współpracy przy zwalczaniu terroryzmu międzynarodowego, powołanie jednostek odpowiedzialnych za współpracę w zwalczaniu terroryzmu międzynarodowego. Celem grupy było analizowanie ewentualnych zagrożeń terrorystycznych, zarówno na obszarze Wspólnot, jak i poza ich granicami. Grupa miała też wypracować wspólną strategię zwalczania tego zjawiska oraz doprowadzić do ułatwienia współpracy pomiędzy państwami członkowskimi w celu przeciwstawienia się wszelkim aktom terroru⁸.

⁴ T. Bunyan, *Trevi, Europol and the European state*, „Statewatching the new Europe” 1993, s. 1; por. J. Van Oudenaren, *Uniting Europe: an introduction to the European Union*, Oxford 2005.

⁵ W 1989 r. została zastąpiona przez mechanizm przewodnictwa, składający się z obecnego przewodniczącego, dwóch poprzednich i dwóch przyszłych; J. D. Occhipinti, *The Politics of EU Police Cooperation. Toward a European FBI?*, London 2003, s. 32.

⁶ Ibidem.

⁷ T. Bunyan, *Trevi...*, op. cit., s. 2.

⁸ P. Wawrzyk, *Polityka Unii Europejskiej w obszarze spraw wewnętrznych i wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2007, s. 32. Por. S. Bromley, *Governing the European Union*, UK 2001; J. Van Oudenaren, *Uniting Europe: an introduction to the European Union, second edition*, Oxford 2005.

W następstwie serii ataków terrorystycznych, które miały miejsce we Francji, Pakistanie i Turcji, w dniach 25–26 września 1986 r. zorganizowano pilne spotkanie ministrów spraw wewnętrznych WE w Londynie, na którym zdecydowano o utworzeniu w ramach Trevi tajnego systemu faksowego (*Trevi Secure Fax Network* – TSFN) w Europejskiej Sekcji Łączności (*European Liaison Section* – ELS)⁹ w Londynie. System miał ułatwiać zbieranie i wymianę informacji pomiędzy służbami policji dwunastu państw członkowskich. Natomiast Trojka została poproszona o analizę informacji pochodzących z państw trzecich. Ponadto została uruchomiona tzw. czerwona linia (*red phone*) dla szybkiej i efektywnej współpracy i komunikacji pomiędzy stolicami państw¹⁰. W grudniu 1987 r. Trevi zaproponowała wprowadzenie mechanizmu sankcji ekonomicznych dla tych państw, które chronią i wspierają finansowanie ruchów terrorystycznych, np. Libia czy Iran. Ponadto w tym samym czasie, dzięki sprawnej wymianie informacji, dokonano aktualizacji danych nt. terrorystów, ugrupowań terrorystycznych z terenu Europy i z zewnątrz. Pod koniec maja 1987 r. podczas szczytu antyterrorystycznego, który miał miejsce w Paryżu starano się dowiedzieć, iż działalność Trevi przynosi korzystne efekty, szczególnie Niemcy i Włochy wykazywały pozytywne rezultaty, a rząd Hiszpanii nawet postulował za tym, aby powstało centralne biuro Trevi, które zajmie się koordynacją działań w zakresie terroryzmu i przestępczości¹¹. Ponieważ już od końca lat 80. mówiono o powołaniu sieci wymiany informacji i nawet niektóre źródła podają, iż system ten funkcjonował od 1987 r., to dopiero na początku lat 90. powstała podgrupa Trevi ds. Europejskiego Systemu Informacyjnego (*Trevi E.I.S. Sub-Group*)¹². W dniu 1 grudnia 1992 r. na kolejnym spotkaniu Trevi 1 w Londynie zajęto się przygotowaniem raportu na temat stopnia zagrożenia terroryzmem (*Full Terrorist Treat Assessment Document*), w którym znalazły się również sugestie, z jakiego kierunku można spodziewać się zamachów terrorystycznych¹³. Dokument ten wskazuje, iż zaangażowanie państw WE w działania skierowane przeciw terroryzmowi wzrastało, co miało swoje odbicie w późniejszym czasie, kiedy to tuż po atakach terrorystycznych na Stany Zjednoczone, UE zaczęła opracowywać własną strategię wobec walki z terroryzmem, bazując częściowo na doświadczeniach wypracowanych w ramach grupy Trevi. Niewątpliwym sukcesem Trevi 1 w kwestii walki z terroryzmem, było uchwalenie wspólnej definicji terroryzmu, która została zaakceptowana przez wszystkie państwa ówczesnych Wspólnot i według której działanie terrorystyczne to: *użycie lub usiłowanie użycia przemocy przez zorganizowaną grupę w celu zrealizowania określonych celów politycznych*¹⁴. Za dodatkowy sukces Trevi 1 uznaje się kilka udanych operacji, w tym demontaż zachodniego oddziału grupy islamistów z Hesbollahu¹⁵. Poza tym państwa starały się wypracować jednolite stanowisko, które określałoby wspólną strategię walki z terroryzmem. Stąd tak

⁹ Utworzona w 1976 r. przy *Metropolitan Police Special Branch*. Działająca w ramach Sieci Sekcja Antyterrorystyczna odpowiedzialna była za prowadzenie dochodzeń w sprawie zamachów terrorystycznych. Zrzeszała 11 państw Wspólnot oraz Austrię, Gibraltarię, Finlandię, Islandię, Maltę, Norwegię, Szwecję oraz Szwajcarię.

¹⁰ A. F. Jimenez, *Spain...*, op. cit., s. 121.

¹¹ Na szczyt zaproszono ministrów spraw wewnętrznych Kanady, USA, a także Japonii. Ibidem.

¹² D. A. Charters, *The deadly sin of terrorism: its effect on democracy and civil liberty in six countries*, University of New Brunswick, 1994, s. 33.

¹³ T. Bunyan, *Trevi...*, op. cit., s. 2; także: W. Czapliński, *Obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Współpraca w zakresie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych*, Warszawa 2005, s. 6–7.

¹⁴ J. Beczała, *Układ z Schengen. Współpraca policji i organów sprawiedliwości po Maastricht*, Łódź 1998, s. 37. Por. H. Kammel, *Justice and Home Affairs (JHA) in Transition*, w: *European security in transition*, red. G. Houser, F. Kernic, Hampshire, 2006.

¹⁵ A. Bisaccia, *Crime and Punishment: An In-Depth Analysis of Security Issues In The European Union*, Miami – Florida EU Center of Excellence, Vol. 6, No 11, June 2009, s. 3.

ważną rolę przypisywano wymianie informacji o grupach terrorystycznych działających na terenie Europy oraz wieloaspektowe analizowanie ich aktywności. Państwa członkowskie WE zdawały sobie sprawę z zagrożeń wynikających z istnienia różnych ugrupowań o charakterze terrorystycznym na terenie Europy, jak i na ich terytorium. Toteż każde z tych państw miało swoją własną strategię i metody, które pozwalały na zwalczanie zjawiska terroryzmu, ale działania te były nazbyt partykularne, a zatem niewystarczające, gdyż zasięg aktywności terrorystów często wykraczał poza terytorium jednego państwa. Utworzenie Trevi 1 miało pomóc ukształtować zręby wewnątrzwspólnotowej polityki wobec terroryzmu, pomóc w wypracowaniu strategii odnośnie współpracy państw członkowskich UE, co do zapobiegania i zwalczania tego zjawiska, oraz pomóc w przyjęciu najlepszej metody, która będzie skuteczna. Działalność grup Trevi opierała się na czterech dokumentach. Pierwszy z nich to I Dokument z Palmy (*Palma Document*), który podpisany został w czerwcu 1989 r. Zawiera on poszczególne zadania Trevi opierające się na trzech płaszczyznach współpracy: 1) ochrona granic zewnętrznych, w tym opracowanie systemu ścigania, rozwój i koordynacja współpracy oraz wymiany informacji pomiędzy policjami, służbami celnymi, zwalczanie nielegalnej imigracji, a także stworzenie systemu wymiany informacji o osobach ściganych i niepożądanych na obszarze Wspólnot; 2) działania na granicach wewnętrznych, w tym: zwalczanie przemytu narkotyków, terroryzmu oraz stworzenie systemu informacji na ten temat; 3) zwalczanie terroryzmu, które w rozumieniu tego dokumentu oznaczało: usuwanie obywateli krajów trzecich, którzy są podejrzewani o terroryzm, w tym stworzenie systemu zawierającego informacje o tych osobach¹⁶. Na spotkaniu Grupy Trevi w Paryżu, 15 grudnia 1989 r. przyjęto Deklarację Ministrów Trevi (*Declaration of Trevi Group Ministers*) zawierającą dziedziny współpracy Grupy, do których zaliczono: walkę z terroryzmem, przestępczością zorganizowaną, narkotykami i ich nielegalnym przemysłem¹⁷. Natomiast w Programie Działania Trevi (*Programme of Action*)¹⁸, przyjętym w czerwcu 1990 r. w Dublinie, określono zarówno obszary, jak i metody wprowadzania w życie współpracy określonej przez powyższe dokumenty. W zakresie zwalczania terroryzmu postulowano przede wszystkim: przyspieszenie przekazywania informacji o technikach działania, logistyce oraz finansowaniu grup terrorystycznych. Pod uwagę wzięto także poprawę warunków bezpieczeństwa na lotniskach, dworcach kolejowych i morskich oraz na promach i statkach morskich. Na oficerów łącznikowych nałożono obowiązek podjęcia działań prowadzących do umieszczania na przejściach granicznych zdjęć osób poszukiwanych. Kolejny raz warto zauważyć, iż pojawiają się coraz to nowsze aspekty działań dotyczące kwestii walki z terroryzmem. Do tej pory nie uwzględniano obszarów, które mogą być szczególnie podatne na ataki terrorystyczne, czyli porty morskie i lotnicze, statki, samoloty czy dworce kolejowe. To kolejny dowód na to, iż polityka wobec terroryzmu kształtowała się już w ramach Wspólnot Europejskich, a powołanie Grupy Trevi przyczyniło się do ukształtowania już wówczas zrębów tejże polityki. Ostatnim dokumentem, na którym opierała się działalność grupy Trevi to II Dokument z Palmy (*Coordinators report on the Progress on the Palma Document*), przygotowany w grudniu 1992 r. Zawiera on działania podjęte dla urzeczywistnienia treści Dokumentu z Palmy z 1989 r. Jako działania podjęte w kierunku zwalczania terroryzmu, wymienia stworzenie systemu wymiany informacji o wy-

¹⁶ Planowano także stworzyć centralny rejestr sfalszowanych dokumentów, materiałów wybuchowych i innych niebezpiecznych produktów, za: P. Wawrzyk, *Polityka Unii Europejskiej...*, op. cit., s. 35.

¹⁷ T. Bunyan, *Trevi...*, op. cit., s. 4.

¹⁸ *Programme of action relating to the reinforcement of police co-operation and of the endeavours to combat terrorism or other forms of organized crime.*

dalonych osobach państw trzecich w związku z podejrzeniem o działalność terrorystyczną¹⁹. Przepływ informacji w ramach Grupy Trevi polegał na osobistych kontaktach urzędników państwowych i funkcjonariuszy policji w systemie ciągłym, 24 godziny na dobę²⁰. Grupa Trevi była słabo zinstytucjonalizowana wewnętrznie. Nie miała stałej siedziby, ani nawet sekretariatu, z początku jedynym stałym gremium wewnętrznym Trevi była Trojka, ale i ona została zastąpiona w późniejszym czasie przez mechanizm przewodnictwa. *Brigid Laffan* pisze, że z powodu braku stałej siedziby i biur funkcjonowanie grupy Trevi było często kwestionowane, zwłaszcza przez instytucje Wspólnot, które z początku nie brały udziału w pracach grupy²¹. Jest to teza bardzo prawdopodobna, gdyż w istocie z początku żadna z instytucji wspólnotowych nie uczestniczyła w działaniach grupy, stąd też wielkim zwolennikiem jej istnienia była Wielka Brytania, która nie chciała dzielić się swoimi informacjami na szczeblu wspólnotowym, a ten nieformalny charakter Trevi był wynikiem propozycji brytyjskiej wysuniętej w 1975 r. odnośnie nieformalnych spotkań ministrów spraw wewnętrznych i sprawiedliwości na temat terroryzmu. Dopiero później w ramach Trevi swój udział zaznaczyła Komisja Europejska. Według Witolda M. Góralskiego podporządkowanie grupy Trevi instytucjom wspólnotowym nie wchodziło w rachubę z uwagi na charakter tej współpracy, która wprawdzie funkcjonowała na zasadzie dobrowolnej kooperacji państw członkowskich Wspólnot, ale nie miała odzwierciedlenia w prawie pierwotnym poza ogólną dyspozycją art. 220 Traktatu o WE, który stwarzał państwom członkowskim możliwość prowadzenia – w miarę potrzeby – rokowań mających na celu zapewnienie ich obywatelom ochrony osobistej²². Jednak pomimo tego faktu oraz braku stałych struktur, działalność grupy Trevi wprowadziła do III filaru pewien wypracowany już poziom współpracy pod kątem zagwarantowania bezpieczeństwa obywatelom UE. Współpraca ta opierała się na wielu płaszczyznach związanych z bezpieczeństwem wewnętrznym, co znalazło odzwierciedlenie w Polityce Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych UE. Natomiast w kwestii walki z terroryzmem, miała duży wpływ na zacieśnienie współpracy pomiędzy państwami, dzięki wypracowaniu wspólnych metod i strategii mających przyczyniać się do skutecznego zwalczaniu wszelkich przejawów terroryzmu.

Grupa „pięciu antyterrorystów”

– Wielka Brytania, Francja, Hiszpania, Włochy, Niemcy

Po rozpadzie grupy Trevi i włączeniu jej tylko części zagadnień do III filaru oraz po tragicznych wydarzeniach z 11 września 2001 r., jak również z 11 marca 2004 r., pięć państw, które najbardziej były doświadczone w walce z terroryzmem, jak też najbardziej czuły się zagrożone, postanowiły zacieśnić współpracę w ramach walki z terroryzmem. Należy podkreślić, iż współpraca tych państw, a dokładnie służb wywiadowczych (bowiem chodziło właśnie o analogiczną współpracę), rozwijana była od lat 60., co było dodatkowym elementem łączącym te państwa. Grupę nazwano G-5. W ramach jej struktury powołano ekspertów narodowych, których praca miała się koncentrować na wymianie informacji i doświadczeń,

¹⁹ P. Wawrzyk, *Polityka Unii Europejskiej...*, op. cit., s. 35. Por. C. Fijaut, *Policing Western Europe: Interpol, Trevi and Europol*, Catholic University of Leuven, Belgium.

²⁰ K. Barcewicz, *Przeciwdziałanie terroryzmowi w Unii Europejskiej – ramy prawne i instytucjonalne*, w: *Wybrane aspekty bezpieczeństwa*, red. J. Piątek, R. Podgórska, t. 2, Szczecin 2007, s. 15.

²¹ B. Laffan, *Integration and co-operation In Europe*, London–New York 1992, s. 138.

²² W. M. Góralski, *Proces instytucjonalizacji współpracy w zakresie spraw wewnętrznych i wymiaru sprawiedliwości w strukturze i systemie instytucjonalnym Unii Europejskiej*, w: *Instytucjonalizacja wielostronnej współpracy międzynarodowej w Europie*, red. S. Parzymies, R. Zięba, Warszawa 2004, s. 436.

a od lutego 2005 r. na szkoleniu uzbrojonych funkcjonariuszy, zwanych podniebnymi szeryfami (*air marshals*). Ministrowie G-5 byli przeciwni tworzeniu dodatkowych instytucji w UE odpowiedzialnych za walkę z terroryzmem międzynarodowym. Dlatego też odrzucili projekt Austrii i Belgii dotyczący utworzenia Europejskiej Agencji Wywiadowczej. Szczególnie Niemcy obawiali się, że Agencja mogłaby powielać zadania Europolu. Zamiast tego, Grupa wezwała do wymiany informacji przez dwustronne kontakty lub w ograniczonej grupie państw (przykłady takiej współpracy z lat wcześniejszych zostały opisane poniżej), posiadającej najwięcej doświadczenia w zwalczaniu terroryzmu²³.

Instytucje wyspecjalizowane w walce z terroryzmem w UE z udziałem państw trzecich

Omówione poniżej instytucje (grupy, kluby) stanowią w pewnym sensie element wywiadu europejskiego, za który należy uznać istnienie agencji wywiadowczych, struktur w krajach UE i poza nią oraz współpracę, względnie synergię tych wywiadów poprzez różnego rodzaju mechanizmy i działania. Wymienione i omówione na tyle, na ile pozwoliły dostępne informacje, instytucje zajmują się wymianą informacji niejawnych pomiędzy państwami uczestniczącymi we współpracy istniejących grup.

Klub Berneński (*Club de Berne*), powstał w 1971 r., a w jego skład weszły służby bezpieczeństwa z państw ówczesnych Wspólnot oraz Szwajcarii i Norwegii. Klub powstał prawdopodobnie wskutek zagrożenia terrorystycznego, a jego prace polegały na szeregu tematycznych spotkań grupowych i późniejszych bilateralnych poświęconych zagrożeniom terrorystycznym. Szwajcarię wybrano na gospodarza Klubu ze względu na neutralność, jak i względy praktyczne²⁴. Klub Berneński działa nadal i stanowi swoisty kontrargument Francuzów przeciwko powołaniu nowych europejskich organizacji w dziedzinie wywiadu, skoro można poprowadzić działanie istniejących²⁵. Na spotkaniach wymieniane są doświadczenia w walce z terroryzmem, ponadto organizowane są konferencje techniczne, a nawet wspólne operacje śledcze. Klub ma własny bezpieczny system komunikacji, który pomaga w zapobieganiu aktom terroryzmu²⁶. System ten administrowany jest przez Wielką Brytanię. We wrześniu 2001 r. w ramach Klubu utworzono Grupę ds. Zwalczania Terroryzmu (*Counter Terrorism Group* – CTG). Grupa poza dostarczaniem cennych informacji na temat zagrożeń związanych z terroryzmem, stanowi forum eksperckie, w ramach którego możliwe jest rozwijanie praktycznej współpracy w zakresie zwalczania terroryzmu²⁷. Pierwsze spotkanie CTG odbyło się w listopadzie 2001 r. w Hadze. W latach 2002–2004 zajmowała się wielostronną wymianą informacji. W kwietniu 2004 r. na spotkaniu klubu w Szwajcarii postanowiono, że CTG powinna odgrywać ważną rolę w realizacji zadań wynikających z deklaracji w sprawie

²³ A. Konarzewska, Ł. Szozda, *Pięciu antyterrorystów*, „Unia&Polska”, nr 5 (108), maj 2004.

²⁴ W latach siedemdziesiątych Republika Południowej Afryki miała swój attachat militarny w Europie Zachodniej, co było istotne ze względu na związki z międzynarodowym terroryzmem Afrykańskiego Kongresu Narodowego. Ibidem, s. 7.

²⁵ Ibidem.

²⁶ J. Chodor, K. Chudy, J. Dołęga, E. Posel-Częściak, *Zwalczanie terroryzmu w krajach Unii Europejskiej*, „Biuletyn PISM”, nr 24, seria Z, Warszawa 2001, s. 289. Por. S. Lefebvre, *The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation*, „International Journal of Intelligence and Counrintelligence” 2003, Vol. 16, No 4.

²⁷ Forum eksperckie zostało zwołane w następstwie ataków z 11 marca w Madrycie. Omawiano na nim zagadnienia Deklaracji Zwalczania Terroryzmu. R. Bennet, K. Bennet, *Club of Berne- Informal working group of intel services*, www.profcomp.thaidhns.com.

zwalczania terroryzmu²⁸. Poza tym w kwietniu 2004 r. państwa członkowskie uznały, że grupa będzie stanowiła pomost pomiędzy szefami państw, służbami bezpieczeństwa i wywiadu. Od 1 maja 2004 r. do CTG należą analogiczne jednostki dziesięciu nowych państw Unii na pełnych prawach członkowskich²⁹. We współpracy Klubu Berneńskiego biorą czynny udział Stany Zjednoczone, natomiast takie państwa, jak Irlandia, Grecja, Hiszpania i Portugalia nie są pełnymi członkami Klubu, a na spotkania wysyłani są jedynie oficerowie łącznikowi tych państw³⁰. Spotkania klubu odbywają się dwa razy do roku na tajnych posiedzeniach. Klub ma na swoim koncie sukcesy, np. w 2001 r. w ramach serii skoordynowanych działań na terenie całej Europy, zatrzymano 18 osób, zajęto broń oraz środki chemiczne do produkcji ładunków wybuchowych.

Grupa Kilowatt (*International Counter-Terrorist Intelligence Network – code-named KILOWATT*), utworzona została w 1977 r. w celu kooperacji wywiadów i służb bezpieczeństwa na obszarze zwalczania terroryzmu, głównie islamskiego. Powołało ją 15 państw, w tym 9 państw ówczesnych Wspólnot (Belgia, Holandia, Luksemburg, RFN, Francja, Włochy) oraz Kanada, Stany Zjednoczone, Norwegia, Izrael, Szwecja i Szwajcaria oraz Południowa Afryka³¹. Izrael odgrywa ważną rolę w tej Grupie wspólnie z *Mossadem*³² i *Shin Beth*³³. Udział w Grupie Kilowatt nie był oparty na zasadzie handlu wymiennego, co oznaczało, iż była ona niezwykle atrakcyjna dla małych państw, które nie miały zbyt wiele do zaoferowania silniejszym partnerom. Niezwykle istotnym warunkiem uczestnictwa w Grupie było zobowiązanie do nieukrywania poszukiwanych przez partnerów informacji, jeśli dana służba nimi dysponowała. Miało to zapewnić wolny przepływ tajnych informacji na temat grup terrorystycznych i ekstremistów politycznych³⁴. Ten ważny element decydował o skuteczności współpracy pomiędzy wymienionymi państwami. Kolejną grupą, która skupia poza państwami członkowskimi UE także Norwegię jest **PWGT (*Police Working Group on Terrorism*)**. Grupa została powołana w marcu 1979 r. W jej skład wchodziły jednostki policji wymienionych państw, w tym również polska policja, która została członkiem Grupy już w 2001 r. Grupa koordynuje techniczną współpracę pomiędzy jednostkami policyjnymi zajmującymi się zwalczaniem terroryzmu (wspólne szkolenia, telekomunikacja itd.). Niewątpliwym sukcesem Grupy jest stworzenie wewnętrznego systemu wymiany i gromadzenia danych antyterrorystycznych³⁵. System stał się w pełni operacyjny w 1988 r. Spotkania PWGT odbywają się co sześć miesięcy w stolicach poszczególnych państw członkowskich. Niewiele więcej jest informacji na temat dwóch kolejnych grup: Quantico i Klubu Wiedeńskiego. **Grupa Quantico** powstała prawdopodobnie w 1979 r., zainicjowana przez FBI do zbadania problemu terroryzmu chorwackiego. Zakres działania grupy został rozszerzony w 1982 r. i 1985 r. na

²⁸ R. J. Aldrich, *Transatlantic intelligence and security cooperation*, „International Affairs” 2004, Vol. 80, No 4, s. 740.

²⁹ *Club de Berne – meeting in Switzerland*, Federal Office of Police, Press Release, fedpol, 28.04.2004, www.ejpd.admin.ch.

³⁰ Ibidem.

³¹ R. Bennet, K. Bennet, *The Mechanisms of an Oppressive State*, UK Intelligence and Security Report, August 2003, <http://www.informationclearinghouse.info/article4464.htm>.

³² Izraelska Agencja Wywiadowcza, jedna z najpotężniejszych na świecie, utworzona w 1951 r.

³³ Izraelska Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, utworzona w 1951 r.

³⁴ A. Podolski, *Europejska współpraca wywiadowcza – brakujące ogniwo europejskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa?*, „Raporty i Analizy”, nr 10/04, s. 6.

³⁵ D. Szlachter, *Walka z terroryzmem. Nowy impuls*, Toruń 2006, s. 99.

Armenię oraz terroryzm szyicki. W skład grupy weszło siedem państw: Francja, Niemcy, Szwecja, Wielka Brytania, Australia, Kanada i USA³⁶. Natomiast **Klub Wiedeński (Klub Pięciu, Club of Five, Vienna Club)** zjednoczył wysokich przedstawicieli rządów państw takich jak: Austria, Francja, Niemcy, Włochy i Szwajcaria, którzy to stworzyli forum wymiany informacji nt. terroryzmu. W 1985 r. utworzono trójstronną grupę (Francja, Niemcy i Belgia) w celu wspierania się we współpracy antyterrorystycznej. Działanie to było wynikiem ataków terrorystycznych dokonywanych przez francuską *Action Direct* (AD), niemiecką RAF (*Rote Armee Fraktion*) i belgijską CCC (*Communist Combatant Cells*)³⁷. Ostatnie znane posiedzenie grupy odbyło się w październiku 1989 r. w Wiedniu³⁸. Ostatnią z grup o profilu wyspecjalizowanym w kierunku zwalczania terroryzmu i wymiany informacji niejawnych jest **GIECLCT (*Le Groupe Informel Europeen De Coopération Dans Le Domaine De La. Lutte Contre Le Terrorisme*)**, która powstała w 1980 r.³⁹ (jednak trudno jest odnaleźć właściwą datę powstania grupy). Składa się ona z szefów krajowych jednostek operacyjnych do walki z terroryzmem oraz głów państw Unii Europejskiej i Norwegii. Spotkania Grupy odbywają się co dwa lata i poświęcone są dyskusjom na temat środków do walki z terroryzmem i współpracy z policją⁴⁰.

Wnioski

- Współpraca w ramach wymienionych grup przynosi wiele korzyści, nieliczne z nich to:
- jest to współpraca wykraczająca poza granice UE, a także Europy, co przynosi lepsze efekty w walce z terroryzmem międzynarodowym, współcześnie bezterytorialnym o charakterze sieciowym;
 - współpraca jest wzmocniana poprzez wspólne konferencje, seminaria, szkolenia i wreszcie operacje śledcze;
 - współpraca doprowadziła do stworzenia systemów gromadzących dane nt. terrorystów, zamachów oraz analiz zagrożeń;
 - dzięki współpracy udaremniono wiele zamachów i schwytano osoby podejrzewane o terroryzm;
 - w ramach Trevi funkcjonował system informacyjny, oraz tzw. *red pfone*, dzięki czemu sprawnie uaktualniano dane i wymieniano się nimi, poza tym Trevi miała swoją definicję terroryzmu oraz listę osób podejrzewanych o terroryzm, elementy te są obecnie ważnymi instrumentami unijnej walki z terroryzmem.

Mimo, iż Unia Europejska prowadzi własną politykę wobec terroryzmu, i wszystkie jej państwa członkowskie biorą w niej udział, to omówione wyżej struktury będą pełniły nadal ważną rolę we współpracy antyterrorystycznej państw szczególnie narażonych na działania terrorystyczne.

³⁶ T. Higgins, *The Politics of Counterterrorism in Western Europe*, Indiana University, 1994, s. 67.

³⁷ *Cellules communistes combattantes*. Por. Miroslav Mares, *Extreme left terrorism in contemporary Europe: from „Communist Combatant Parties” to Militant Campaigns*. Research project Political Parties and Representation of Interests in Contemporary European Democracies (code MSM0021622407).

³⁸ T. Higgins, *The Politics...*, op. cit., s. 67–68.

³⁹ Ibidem, s. 68.

⁴⁰ *Intelligence Practice and Democratic Oversight – a Practitioner’s View*, DCA Intelligence Working Paper Group, „Occasional Paper”, No 3, Geneva 2003, s. 11 oraz J. Chodor, K. Chudy, J. Dołęga, E. Posel-Częścik, *Zwalczanie terroryzmu w krajach Unii Europejskiej...*, op. cit., s. 289.

Bibliografia

- Aldrich R. J., *Transatlantic intelligence and security cooperation*, „International Affairs” 2004, Vol. 80, No 4.
- Bennet R., Bennet K., *Club of Berne-Informal working group of intel services*, www.profcomp.thaidns.com.
- Bennet R., Bennet K., *The Mechanisms of an Oppressive State, UK Intelligence and Security Report*, August 2003, <http://www.informationclearinghouse.info/article4464.htm>.
- Bisaccia A., *Crime and Punishment: An In-Depth Analysis of Security Issues In The European Union*, Miami-Florida EU Center of Excellence, Vol. 6, No 11, June 2009.
- Bromley S., *Governing the European Union*, UK, 2001.
- Bunyan T., Trevi, *Europol and the European state*, „Statewatching the new Europe”, 1993.
- Charters D. A., *The deadly sin of terrorism: its effect on democracy and civil liberty in six countries*, University of New Brunswick, 1994.
- Club de Berne-meeting In Switzerland, Federal Office of Police*, Press Release, fedpol, 28.04.2004, www.ejpd.admin.ch.
- Chodor J., Chudy K., Dołęga J., Posel-Częściak E., *Zwalczanie terroryzmu w krajach Unii Europejskiej*, „Biuletyn PISM” nr 24, seria Z, Warszawa 2001.
- Czapliński W., *Obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Współpraca w zakresie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych*, Warszawa 2005.
- Fijaut C., *Policing Western Europe: Interpol, Trevi and Europol*, Catholic University of Leuven, Belgium.
- Girdamo lo Verso, *La Mafia Dentro, Psicologia e Psicopatologia di un fondamentalismo*, Milano 2002.
- Higgins T., *The Politics of Counterterrorism in Western Europe*, Indiana University, 1994.
- Houser G., Kernic F., *European security in transition*, Hampshire 2006.
- Intelligence Practice and Democratic Oversight – a Practitioner’s View, DCA Intelligence Working Paper Group*, „Occasional Paper”, No 3, Geneva 2003.
- Konarzewska K., Szozda Ł., *Pięciu antyterrorystów*, „Unia&Polska”, nr 5 (108), maj 2004.
- Laffan B., *Integration and co-operation In Europe*, London-New York 1992.
- Lefebvre S., *The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation*, „International Journal of Intelligence and Counterintelligence” 2003, Vol. 16, No 4.
- Mares M., *Extreme left terrorism in contemporary Europe: from „Communist Combatant Parties” to Militant Campaigns. Research project Political Parties and Representation of Interests in Contemporary European Democracies* (code MSM0021622407).
- Müller-Wille B., *Building a European Intelligence Community in response to terrorism*, „European Security Review”, No. 22, April 2004.
- Occhipinti J. D., *The Politics of EU Police Cooperation. Toward a European FBI?*, London 2003.
- Olimpio G., *Italy and Islamic militancy: from logistics base to potential target*, „Terrorism Monitor”, Vol. 3, Issue 18 (21 September 2005).
- Parzymies S., R. Zięba, *Instytucjonalizacja wielostronnej współpracy międzynarodowej w Europie*, Warszawa 2004.
- Piątek J., Podgórzńska R., *Wybrane aspekty bezpieczeństwa*, t. 2, Szczecin 2007.
- Podolski A., *Europejska współpraca wywiadowcza – brakujące ogniwo europejskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa?*, „Raporty i Analizy”, nr 10/04.
- Szlachter D., *Walka z terroryzmem w Unii Europejskiej. Nowy impuls*, Toruń 2006.
- Schmid A. S., Crelinsten R. D., *Western responses to terrorism*, New York 2005.
- Wawrzyk P., *Polityka Unii Europejskiej w obszarze spraw wewnętrznych i wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2007.
- Winn N., *The European Union’s External Face: The „Europeanisation” of JHA and CFSP, Perspective on European politics and Society*, 2003.
- Van Oudenaren J., *Uniting Europe: an introduction to the European Union, second edition*, Oxford 2005.

Summary

The informal structures of the European Union employed in the struggle against international terrorism can be divided into those emerging inside the European Community, and those involving the states outside the EC, or third parties. The emergence of informal structures to fight terrorism resulted from the observation that the then EC did not cooperate to fight terrorism. In the 1960s and 1970s the increasing problem of terrorism stimulated efforts to look for ways to deal with it. It would have been a good solution to begin cooperation in the field of internal security on a Community scale, yet this approach stirred too many controversies and fears. Additionally, a general disinterest in political cooperation at that time made some states begin building informal structures aimed at the exchange of information on terrorist threats. It is worth emphasizing that the structures discussed in this paper (i.e. groups and clubs) are to a certain extent an element of European intelligence, as they involve intelligence agencies, structures operating within EU countries and outside, and the cooperation or synergy of intelligence provided by various mechanisms and activities. The cooperation within the framework of such structures goes beyond the EU and Europe, thus becoming more effective in fighting international, modern, globalized, non-territorial terrorism of a network character. Therefore, although the European Union has been conducting its own policy against terrorism involving all its member states, these informal structures with third parties will continue to play an important part in anti-terrorist cooperation between states that are at particular risk of terrorist activity.